

**SAAMELAISKÄRÄJIEN JÄSENTEN JA VARAJÄSENTEN MÄÄRÄÄMINEN TEHTÄVÄÄNSÄ
NELIVUOTISKAUDEKSI 2024-2027****Saamelaiskäräjät**

Suomen perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään (perustuslain 121 §:n 4 momentti).

Saamelaisten kulttuuri-itsehallinnosta säädetään tarkemmin saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995, jäljempänä saamelaiskäräjälaki). Itsehallintoonsa kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät (1 §).

Saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnan alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta (4 §). Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja. Näissä asioissa saamelaiskäräjät käyttää lisäksi päätösvaltaa sen mukaan kuin saamelaiskäräjälaissa ja muualla laissa säädetään (5 § 1 ja 2 mom.).

Saamelaiskäräjiin kuuluu 21 jäsentä ja neljä varajäsentä, jotka valitaan saamelaiskäräjien vaaleilla neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kolme jäsentä ja yksi varajäsen kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta (10 §:n 1 momentti).

Valtioneuvosto määrää saamelaiskäräjien vaalien tuloksen perusteella saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet tehtäviinsä (10 § 2 mom.).

Saamelaiskäräjien vaalit 2023

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan joka neljäs vuosi. Vaalit toimeenpanee saamelaiskäräjien valitsema vaalilautakunta (19 ja 20 §).

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan syyskuun ensimmäisen täyden viikon maanantaista alkavan neljän viikon aikana. Vaalit toimitetaan postin välityksellä, mutta voidaan vaalilautakunnan niin päättäessä saamelaisten kotiseutualueella lisäksi toimittaa vaalipäivän äänestyksenä (28 §). Saamelaiskäräjien vaalit toimitettiin 4.9.-2.10.2023 ja saamelaiskäräjien vaalilautakunta vahvisti päätöksellään 4.10.2023 vaalien tuloksen. Vaalipäivän äänestystä ei tällä kertaa järjestetty.

Valtioneuvosto määräsi päätöksellään 23.11.2023 saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet tehtäviinsä.

Uusintavaalit 2024

Korkein hallinto-oikeus antoi 27.3.2024 kolme ratkaisua (KHO 2024:44, KHO 2024:45 ja KHO 2024:46) saamelaiskäräjien vuoden 2023 vaaleja koskevissa asioissa. Päätöksillään KHO määräsi merkitsemään useita henkilöitä saamelaiskäräjien vuoden 2023 vaaliluetteloon ja uusimaan saamelaiskäräjävaalit.

Korkein hallinto-oikeus kumosi päätöksellään 4.9.–2.10.2023 pidettyjen vaalien tuloksen vahvistamista koskevan päätöksen ja määräsi vuoden 2023 vaalit uusittavaksi. KHO määräsi merkitsemään useita henkilöitä saamelaiskäräjien vuoden 2023 vaaliluetteloon. KHO:n mukaan saamelaiskäräjien vuoden 2023 vaalit oli toimitettu lainvastaisesti siitä syystä, että vaaliluettelosta oli jätetty pois 65 henkilöä, jotka olisi korkeimman hallinto-oikeuden päätösten mukaan tulleet siihen merkitä. Mainituilla henkilöillä ei ollut ollut mahdollisuutta osallistua ehdokasasetteluun eikä äänestää vaaleissa. Vaaliluettelon osalta kysymys oli vaalien toimittamiseen liittyvästä toimenpiteestä, joka on ollut lainvastainen. Lainvastaisuuden oli katsottava vaikuttaneen vaalien tulokseen eikä vaalien tulos ollut oikaistavissa.

Saamelaiskäräjälain 40 a §:n 2 momentin mukaan uusittavat vaalit toimitetaan sen kalenterikuukauden aikana, joka alkaa kahden täyden kalenterikuukauden kuluttua 1 mom. mainitun päätöksen antamisen jälkeen, eli kesäkuussa 2024. Vaalit pidettiin 3.6.-1.7.2024.

Vaalien tuloksen vahvistaminen ja vaalilautakunnan ilmoitus

Vaalien tuloksen vahvistaa vaalilautakunta kolmantena päivänä ääntenlaskennan aloittamisesta pitämässään kokouksessa, joka alkaa kello 18. Vaalien tulos on ilmoitettava välittömästi oikeusministeriölle saamelaiskäräjien jäsenten ja varajäsenten määräämiseksi tehtävänsä seuraavaksi toimikaudeksi. (39 §)

Saamelaiskäräjien vaalilautakunta on vahvistanut saamelaiskäräjien uusintavaalien tuloksen 3.7.2024 pidetyssä kokouksessaan ja sen jälkeen ilmoittanut tuloksen oikeusministeriölle.

Vaalien tuloksen lainvoimaisuus ja tehtävään määrääminen

Valtioneuvosto määrää saamelaiskäräjien vaalien tuloksen perusteella saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet tehtäviinsä neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan (10 § 1 ja 2 mom.). Saamelaiskäräjien nykyinen toimikausi on 1.1.2024-31.12.2027.

Saamelaiskäräjälain 40 a § 1 mom. mukaan uusittavien vaalien toimittamisesta huolehtii, mikäli mahdollista, sama vaalilautakunta kuin kumotuissa vaaleissa. Uusittavissa vaaleissa käytetään samaa lainvoimaista vaaliluetteloa ja ehdokasluetteloa kuin kumotuissa vaaleissa, jollei saamelaiskäräjien hallitus tai korkein hallinto-oikeus päätöksessään toisin määrää. Uusittavien vaalien toimittamisesta on soveltuvin osin muutoin voimassa, mitä varsinaisten vaalien toimittamisesta on säädetty.

KHO on ratkaisussaan (KHO:2024:46, kohta 20) todennut, että uusittavissa vaaleissa tulee käyttää vaalilautakunnan 28.2.2023 vahvistamaa lainvoimaista vaaliluetteloa ottaen kuitenkin huomioon ne henkilöt, jotka korkein hallinto-oikeus on tänään antamallaan päätöksillä määrännyt otettaviksi vuoden 2023 vaaliluetteloon. Selvyyden vuoksi korkein hallinto-oikeus toteaa, että saamelaiskäräjälain 40 b §:n mukaan kumotuissa vaaleissa valituiksi tulleet saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet pysyvät tehtävissään, kunnes uusittavien vaalien tulos on vahvistettu ja

valtioneuvosto tuloksen mukaisesti määrännyt saamelaiskäräjien jäsenet tehtäviinsä. Tämä koskee myös saamelaiskäräjien asettamien toimielinten jäseniä.

Ottaen huomioon KHO:n ratkaisu koskien vaaliluetteloa, uusintavaalit eivät katkaise saamelaiskäräjien nykyistä toimikautta, joten jäsenet ja varajäsenet määrätään tehtävänsä kaudeksi 1.9.2024-31.12.2027.

Vaalilautakunnan päätös vaalien tuloksen vahvistamisesta ei ole vielä lainvoimainen. Äänioikeutettu, joka katsoo, että vaalilautakunnan päätös vaalien tuloksen vahvistamisesta tai vaalien toimittamiseen liittyvä muu toimenpide on lainvastainen, voi tehdä saamelaiskäräjien hallitukselle oikaisuvaatimuksen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona vaalilautakunta on vahvistanut vaalien tuloksen. Saamelaiskäräjien hallituksen on käsiteltävä oikaisuvaatimus kiireellisesti ja viimeistään ennen vaalivuoden loppua. Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen voi vielä hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen (40 §).

Mikäli vaalien tulos on saamelaiskäräjälain mukaan oikaistava, valtioneuvoston on tarvittaessa määrättävä saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet vaalien oikaistun tuloksen mukaisesti. Jos vaalien tulos ei ole oikaistavissa, vaalit on määrättävä uusittavaksi. (40 §)

Kumotuissa vaaleissa valituiksi tulleet saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet pysyvät tehtävissään, kunnes uusittavien vaalien tulos on vahvistettu ja valtioneuvosto tuloksen mukaisesti määrännyt saamelaiskäräjien jäsenet tehtäviinsä. (40 b §)

Mikäli vaalien tulosta oikaistaan tai vaalit määrätään uusittaviksi, valtioneuvosto tekee uuden päätöksen, jolla saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet määrätään oikaistun tuloksen tai uusittavien vaalien tuloksen mukaisesti.